

Summary

Lishchuk T. D. The concept of 'the person' in the works of native linguists.

The history study of concepts related to the category of „person” is investigated in the paper. As a result of this work are that the characteristics of this category pay attention to such mikrocategory, as a person, professional, females and males, terms that describe a person, family relationships, age characteristics, body, appearance.

Key words: *language world picture, conceptual view of the world, concept, person.*

УДК 81' 373.2: 81' 371

Лукаш Г. П.

Донецький національний університет

ТРАНСОНІМІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КОНОТОНІМІЇ

Трансонімізація називає „перехід оніма з одного розряду до іншого” [12, с. 138; 13, с. 182] і належить до лексико-семантичного словотворення: при трансонімізації „має місце лексико-семантична деривація оніма” [11, с. 15]. Явище трансонімізації як словотвірний акт розглядав Ю. О. Карпенко, підкреслюючи, що вона „становить найпоширеніший, масовий різновид застосування лексико-семантичного способу словотворення” [5, с. 36].

У номінативних процесах власних назв основними механізмами лексико-семантичного способу словотвору вважають, крім трансонімізації, онімізацію (перехід загальної назви у власну) та онімотрансонімізація (комбіноване використання різновидів способу за моделлю: онімізація + трансонімізація). У межах самої трансонімізації виділяють трансантропонімізацію й транстопонімізацію [12, с. 138; 13, с. 182]. Ми можемо говорити також про трансконотонімізацію [8, с. 376–383].

Мета цієї статті – з'ясувати специфіку трансонімізаційних процесів різного типу на шляху перетворення власної назви у конотонім і у межах самої конотонімії.

Об'єкт розвідки – процес трансонімізації, предмет – вияви цього продуктивного процесу вторинної номінації власної назви в конотонімії. Емпіричним полем для дослідження слугують особливості творення і функціонування конотонімів. Конотоніми передусім характеризуються динамічністю значення і нестійкістю належності до пропріальної чи апелятивної лексики. За В. М. Калінкіним [4], динамічний характер семантики конотоніма, тобто безперервний процес утворення й трансформації конотонімів у мовленнєвій діяльності, ми позначаємо терміном ‘конотонімогенез’.

Саме розвиток значення як специфічна риса літературних онімів (поетонімів) дала Ю. О. Карпенкові підставу віднести їх до розряду мезонімів – проміжної ланки у процесі синхронічного явища переходу онімів. Трансонімізацію, в результаті якої від твірного оніма утворюється похідне ім'я, що зберігає матеріальну структуру мотивуючого слова, він вважав різновидом мезонімізації [5, с. 37]. Є. С. Отін, з'ясовуючи типологію конотативних онімів, в її основу як одну з ознак конотоніма поклав ступінь його просування в бік апелятива, послаблення можливості залишатися власною назвою, розмір дистанції між станом „конотативний онім“ і „відконотативний апелятив“ і теж користується термінами ‘мезонім’, ‘мезалекса’ [9, с. 58]. Отже, трансонімізацію в конотонімії можна розглядати як специфічний етап процесу переходу власної назви в апелятив. Загальна схема трансонімізації конотонімів, установлена Є. С. Отіним, така:

$VH_1 \rightarrow KO \rightarrow VH_2,$

де ВН – власна назва, КО – конотонім. Наприклад: внутрішньовидова трансонімізація – *Бродвей*₁ (годонім) → *Бродвей* (конотонім) → *Бродвей*₂ (годонім). Міжвидова – *Варфоломійська ніч*₁ (хрононім) → *Варфоломійська ніч* (конотонім) → *Варфоломійська ніч*₂ (антропонім). В обох типах трансонімізації можуть брати участь небагато конотонімів, наприклад, *Аркадія*₁ (хоронім) → *Аркадія* (КО) → *Аркадія*₂ (топонім, арттонім, наутонім).

Оскільки переміщення онімів із одного розряду в інший відбувається з різною швидкістю, мезонімом може стати будь-яка власна назва, трансонімізація якої внаслідок дії певних причин призупиняється. Т. В. Чуб, досліджуючи вплив поетонімogeneзу на образні можливості пропріальної лексики, відзначила, що механізми трансонімізації в літературно-художньому тексті мають особливі властивості, пов'язані зі специфікою поетоніма. Так, образно насичені та семантично перетворені поетоніми-мезоніми зберігають мотиваційну базу, втілену в тексті твору, але перехід в мезонімальний стан, що свідчить про семантичний розвиток оніма, відбувається під впливом процесів метафоризації, метонімізації та ін. [14, с. 6]. Звернімо увагу на те, що поетоніми і конотоніми мають спільну ознаку: їхня семантика естетично наснажена, у ній переважає образна конотація.

Найбільше зацікавлення у дослідників поетонімії викликає перехідний процес, що включає опосередкований вплив конотоніма – імені, збагаченого поняттєвими або референтними конотаціями, які органічно злилися з індивідуально-авторськими співзначеннями емоційно-експресивного плану. На думку Є. С. Отіна, конотоніми різної природи можуть бути проміжною ланкою в поетичній трансонімізації. Таким чином, трансонімізація в конотонімії може також розглядатися як результат розширення онімної семантики і зміна внаслідок цього належності до певного конотонімного розряду.

М. В. Яковенко, розглядаючи трансонімізацію як ономастичну універсалію, наводить приклади абсолютної трансонімізації і трансонімізації, ускладненої деривацією за допомогою онімичних формантів. Значна кількість прикладів стосується взаємопереходів антропонімів у топоніми, ойконіми та навпаки [15, с. 6–8].

На матеріалі пропріальної лексики реальної онімії будують свої дослідження О. Ю. Карпенко і О. Б. Галай. О. Ю. Карпенко пише про хрононіми – історично істотні відрізки часу або подій, які через локалізацію у просторі часто утворюються від топонімів, зазнаючи трансонімізаційних змін [6, с. 116–121]. Трохи зупиняється вона на специфіці трансформації власних назв, які позначають не реальні, а ідеальні явища, що існують лише у творчій свідомості автора і через текст – у сприймальній свідомості читача. Хронопоетоніми виконують зокрема локалізаційну функцію, слугують важливими орієнтирами художнього часу, простору, суспільних обставин тощо. О. Ю. Карпенко до хрононімічно трансонімізованих топонімів відносить ойконіми *Корсунь*, *Конотоп*, *Крути*, *Аустерліц*, *Бородіно*, *Ватерлоо*, *Верден*, *Сталінградська битва*; гідроніми *Каяла*, *Жовті Води*, *Моногахіла*, *Регільське Озеро*; мікротопоніми *міст Редкот*, *Маас-Аргонський ліс*, *Малакландський перевал*. Дослідниця зазначає, що Л. Костенко цілий роман у віршах назвала „Берестечко”, і цей ідеонім називає не поселення Берестечко, нині місто, а битву 1651 р. козацького війська Богдана Хмельницького з військом польського короля Яна-Казимира [6, с. 118].

У наших прикладах є конотонім *Берестечко*, що означає ‘людська трагедія’: „Щодня у нас *Берестечко*” – назва статті В. Слапчука, ЛУ, 21.12.2000 р.; ‘поразка’: „*Берестечком*” обернувся для збірної України перший поєдинок відбіркового циклу з командою *Польщі* (За вільну Україну, 08.09.2000 р.) [8, с. 260]. Трансонімізація цього оніма досить активна і кількарасова: топонім *Берестечко* (‘назва поселення’, тепер місто Горохівського району Волинської області) → хрононім *Берестечко* (‘відрізок часу, який стосується періоду битви’) → батальйонім (‘назва битви’) → ідеонім *Берестечко* (‘назва роману Ліни Костенко’) → поетонім *Берестечко* (‘вживаний у романі топонім’) → конотонім *Берестечко* (‘людська трагедія’; ‘поразка’).

На основі вивчення реальних теологічно виділених власних назв висловлює свої міркування російська дослідниця І. В. Бугайова, виявляючи структуру сакрального ономастикону [1]. Основним способом творення сакральних онімів вона так само називає трансонімізацію і виділяє кілька її напрямів, наприклад:

- 1) агіоантропонім – агіотопонім: *св. Петро – Санкт-Петербург*;
- 2) агіоантропонім – еклезіонім – агіотопонім: *св. Ілля – храм св. Іллі – село Іллінська*;
- 3) теонім – геортонім – еклезіонім – агіотопонім: *Пресвята Богородиця – свято Введення в храм Пресвятої Богородиці – Введенський храм – вулиця Введенська*;
- 4) теонім – ікононім – геортонім – еклезіонім: *Божя Матір – ікона Божої Матері Володимирська – Стрітіння Володимирської ікони Пресвятої Богородиці – храм Володимирської ікони Божої Матері у Стрітенському монастирі*.

Такий спосіб багатоступінчастої номінації вона запропонувала назвати деревоподібною номінацією. Напрямок і послідовність трансонімізації, запевняє вона, чітко визначається і мотивується. Ядерною одиницею або ономаосною завжди виступає теонім або агіоантропонім [1, с. 120]. На переконання дослідниці, трансонімізація може як відбуватися всередині класу сакральних онімів, так і переходити в інші онімні класи. Нам імпонує спосіб ілюстрування цієї думки у вигляді таблиці на прикладі трансонімізації ядерних агіонімів *Петро, Сергій* та *Ольга* як ономаоснов:

Таблиця 1

Трансонімізація ядерних агіонімів *Петро, Сергій* та *Ольга* як ономаоснов (за І. В. Бугайовою)

	св. Петро	св. Сергій	св. Ольга
Еклезіонім	Петропавлівський собор	Свято-Троїце Сергієва Лавра	храм-каплиця рівноапостольної княгині Ольги
Ікононім	ікона апп. Петра і Павла	ікона прп. Сергія Радонезького	ікона рівноап. кн. Ольги
Геортонім	29/12 червня – Славних і всехвальних первовверховних апостолів Петра і Павла	25 / 8 вересня – кончина прп. Сергія, ігумена Радонезького	11/24 липня – рівноап. Ольги, княгині Руської, в Святому Хрещенні Єлени
Гідронім		колодязь і джерело прп. Сергія	джерело рівноап. Ольги
Полісонім	Санкт-Петербург, Петропавловськ	Сергієв Посад	
Комонім	Петрівське, Петрівка	Сергіївка	Ольгине
Агоронім	Петропавлівська площа		
Годонім	Петропавлівська вулиця, вулиця Петрівка	вул. Сергія Радонезького	вул. Ольгинська
Ергонім		Фонди, суспільства, притулки на честь прп. Сергія	Фонди, суспільства, притулки на честь св. Ольги
Фалеронім		медаль і орден преподобного Сергія Радонезького	медаль і орден святої рівноапостольної княгині Ольги
Наутонім	корабель „Святий Петро”	теплохід „Св. Сергій”	„Рівноапостольна Ольга”
Обелісконім		Пам’ятник прп. Сергію (скульптор В. Чухаркін)	Пам’ятники в Києві, Пскові

Вдячний матеріал для аналізу трансонімізації в урбаноніміці знайшла О. Б. Галай [2]. Вона вважає, що мезонімізація як різновид трансонімізації є класичним способом творення урбанонімів від особових імен (тут дещо втрачена логічність попередніх досліджень, де трансонімізація, навпаки, – різновид мезонімізації). Враховуючи два фактори: зв’язок з мотиватором у кожній словотвірній парі (наприклад, вул. Коцюбинського М./Коцюбинського, вул. Стефаніка В./Стефаніка) і їх різну

семантику при однаковому звуковому оформленні (у цьому випадку посесивне відношення / уславлення певної особи), такі назви зараховано нею до трансонімізованих мезонімів.

За спостереженнями О. Ю. Карпенко, топонім у функції лінійного хрононіма (події лінійного часу відбуваються один раз) найчастіше виникає внаслідок простої трансонімізації (*Трафальгар, Крути*). Одним із джерел утворення циклічних хрононімів (події циклічного часу повторюються з певною періодичністю) нею визначено спеціальні, історично чи теологічно виділені загальні назви, що стали у функції хрононімів власними: *Різдво, Великдень, Масляниця, Трійця, Багат-вечір, Хелюїн, Рамадан, Курбанбайрам* і похідні від антропонімів: *День святого Валентина, Тетянин день* [6].

Підсумовуючи висновки студій згаданих вище дослідників, зроблені ними після аналізу онімного матеріалу різної природи, підкреслимо такі позиції:

- трансонімізація визнається досить продуктивним лексико-семантичним способом різних номінативних процесів, що відбуваються як серед реальних онімів, так і серед поетонімів та конотонімів;
- трансонімізація відбувається перш за все на основі метафоризації і метонімізації і тому найповніше виявляється в поезиці онімів через явище семантичного розширення поетонімів та конотонімів;
- трансонімізована лексика має проміжний, нестійкий характер та виявляє різний ступінь і швидкість переходу в інший розряд, через це трансонімізація на сьогодні вважається різновидом мезонімізації;
- типами трансонімізації за напрямом у бік задіяних онімних розрядів можна вважати трансантропонімізацію, транстопонімізацію, трансконотонімізацію; за способом дії – абсолютну трансонімізацію; трансонімізацію, ускладнену деривацією за допомогою онімичних формантів й онімотрансонімізацію; за обсягом і послідовністю – пряму і деревоподібну.

Простежуючи процес трансонімізації в конотонімії, підкреслимо, що перехід оніма з одного розряду в інший в конотонімії пов'язаний, по-перше, безпосередньо із самим утворенням конотонімів, тобто із „завмиранням” власної назви по дорозі перевтілення власної назви у загальну; по-друге, трансонімізація в межах конотонімії стає наслідком розширення онімного значення і характеризує мінливість меж належності конотонімів до певного розряду. Відзначимо також, що в конотонімії можна виділити усі зазначені типи трансонімізації. На підтвердження цих висновків наведемо приклади деревоподібної номінації з ономаосною *Петро* :

Таблиця 2

Номінації з ономаосною *Петро*

Назва онімного розряду або групи відонімної лексики	Утворення від ономаоснови <i>Петро</i>
Агіонім	<i>Св. Петро, Святий праведний Петро Калнишевський, Святитель Петро</i> (Могила)
Ікононім	<i>ікона апп. Петра і Павла</i>
Еклезіонім	<i>Свято-Петро-Павлівський собор</i>
Наутонім	<i>корабль-пакетбот „Святий Петро”</i>
Геортонім	<i>Петра, Петра-Павла, петрів день, петрівка</i>
Хрононім	<i>петрівка – ‘піст перед Петровим днем’</i>
Хрононім: позначення короткої ночі перед святом Петра	<i>петрівочка, петрівці, петрівки, нічка-петрівочка</i>
Обрядова пісня	<i>петрівка, петрівочка, петрівчана пісня</i>
Назва страви	<i>Риба Святого Петра</i>
Назва сорту дині, яблук, що досягають на Петра	<i>Петрів піст, петрівка</i>
Явище природи	<i>Петрові вівці – ‘мерехтіння зірок’</i>
Назва рослини (розцвітає на Петра)	<i>Петрів батіг</i>

Людина високого зросту (жарт.)	<i>Петрів батіг</i>
Назва ринку	<i>Петрівка</i> – ‘риннок у Києві’
Комонім	<i>Петрівка, Петрівське, Петропавлівка</i> – селище, в якому є (чи була) церква Петра і Павла
Конотативний хремотонім	<i>Петро</i> – ‘колодка’, ‘замок’; <i>Петрик</i> – ‘кухоль’; <i>Петрик</i> – ‘взуття загнутої форми із суцільного шматка шкіри’
Конотативний орнітонім	<i>Петро</i> – птах ‘деркач’ (орн.)
Конотативний зоонім	<i>Петрик</i> – ‘равлик’ (зоол.)
Конотативний інсектонім	<i>Петрик</i> – ‘комашка’, ‘сонечко’ (ент.)
Відконотонімне утворення (назва дії)	<i>Петрати, допетрати</i> – ‘здогадатися’ (за ЕСУМ, утворилося від імені <i>Петро</i> , як <i>микитити</i> – від <i>Микита</i>)
Відконотонімне утворення (антропонім)	<i>Петренко</i> – ‘пересічний українець’

Наведені у таблиці приклади засвідчують міжвидову трансконотонімізацію.

Вилучимо з цього переліку конотоніми, тобто „онімні одиниці поза прямою референцією, семантика яких організована таким чином, що основним стає метафоричне (або символічне) значення, позначене за нейтрального стилю висловлювання загальною назвою” [9, с. 57]. Це такі власні назви:

1) конотативний хремотонім: *Петро* – ‘колодка’, ‘замок’; *Петрик* – ‘кухоль’; *Петрик* – ‘взуття загнутої форми із суцільного шматка шкіри’; конотативний орнітонім: *Петро* – ‘деркач’; конотативний зоонім: *Петрик* – ‘равлик’; конотативний інсектонім *Петрик* – ‘сонечко’. Найчастіше у міфопоетичній свідомості для опису простору використовується антропоморфний код, тому конотативні антропоніми є поширеними. Пор.: польськ. *Jakub* – ‘рієс’ (‘пічка’), укр. *гаврило* – ‘краватка’, *михайлик* – ‘маленький дерев’яний ківш для пиття горілки’, рос. та укр. *сидор*, *ермак* – ‘мішок’, рос. *ванёк* – ‘смітник’, *мартин* – ‘молот’. Живий світ, усе довкілля сприймалося прасвідомістю як єдине просторове ціле, одухотворене і вічне, то й уявлялося воно у вигляді антропоморфних дійових осіб, названих особовими іменами;

2) назви свята, явища природи, страви, сортів яблук та дині, які утворилися внаслідок метонімічного перенесення агоніма *святий Петро*. „В основі подібних назв лежать народні вірування в божественну силу лікарських рослин, адже усі рослини, у назвах яких є імена святих, мають надзвичайні цілющі властивості, повертають здоров’я, сили, відводять хворобу, відвертають дію злих духів. Більшість відантропонімічних назв рослин пов’язані з іменами святих, дні на честь яких охоплюють час, зручний для збирання трав, час, коли виявляється найпотужніша сила трави, – між днем св. Іоанна Хрестителя і днем Успіння Богородиці, особливо напередодні дня св. Іоанна, св. Петра і Павла” [8, с. 355].

За способом дії простежується як абсолютна трансконотонімізація, так і трансконотонімізація, ускладнена деривацією за допомогою онімичних формантів. Критерієм визначення статусу твірної основи конотоніма вважаємо наявність самого конотоніма у ролі базового компонента для семантичної деривації. Наприклад, *петрати, допетрати* – ‘здогадатися’ походить від конотоніма *Петро*, що „у народній афористиці виступає об’єктом гумору..., легкої іронії: „Бери, Петре, на розум!”” [3, с. 447]. Пор. ще: *Микита* – ‘нетямуца людина’: → *микітити, змикітити*: 1. – ‘здогадатись’, ‘додуматися’; 2. – ‘обдурювати’, ‘збивати з пантелику’. *Микула* – ‘хитра людина’: → *микулити* – ‘хитрувати’. *Солоній* – ‘незграба, неотеса, тюхтій’: → *насолотитися* – ‘стати похмурим, незадоволеним’. *Ганка* – ‘ледача жінка, неохайна, неповоротка’; *заганкатися* – ‘загавитися’.

Розглянемо інший приклад – трансконотонімізацію планетоніма *Марс*, що розгортається зовсім несподіваним шляхом. У м. Луганськ виник ергонім „*Марс*” – назви крамниці, що пов’язується із слоганом „Космічно дешеві ціни”, який був використаний у рекламі перед відкриттям крамниці. Мешканці найближчих районів жартували: „Як на Марсі” [7, с. 9]. Назва, здавалося б, зовсім

випадкова. Але логічно спрацювали закони реклами, яка підхопила назву, і конотонімії, яка закріпила в конотонімному відпланетонімному ергонімі співзначення „космічно дешево”.

Ще одне значення планетоніма розвивається у межах конотонімії. Так, Є. С. Отін наводить назви селищ *Марс*, що виникли у Росії та Білорусії. На його думку, конотативне значення нового топоніма розвинулось завдяки своєму референтному співзначенню „щось занадто далеко” [10, с. 290]. Схему внутрішньовидової трансонімізації за участі конотонімів, що часто виявляється у топонімії при вторинній номінації нових географічних об’єктів, він подає за схемою: Топ.₁ → КТ → Топ.₂, (КТ – конотативний топонім).

За нашими матеріалами унаслідок вторинної топонімізації виникає подібна назва села на Чернігівщині: *У складі Іванівської сільради на Чернігівщині одне з таких сіл значиться під дивним і несподіваним іменем – Марс. Явно ветеранське це напівсело-напівхутір. Дві патронажні медсестрички зі служби соціального захисту не лишають наодинці з самотою два десятки одиноких „марсіан”... То на знамените і класичне запитання: „Чи є життя на Марсі?” принаймні у Семенівському районі відповідають ствердно і впевнено: „Є і буде”* (Закусило С. Тут наша основа основ). У білорусів теж є такий топонім. Письменник Ф. Жичка, який народився у селищі *Марс*, так пояснює появу назви: „Дваццаць безземельных сялян вярнуліся з франтоў Грамадзянскай вайны і арганізавалі ў маёнтку Асцерманск камуну „Ветэран”. Але праз некалькі гадоў камуну распусцілі, яе членаў папрасілі выселіцца з панскіх палацаў. Куды? „Хоць на *Марс*”, – адказаў нейкі адукаваны начальник. Сяляне атрымалі дазвол на пасяленне ў Мышоўскім лесе. Адсюль і назва пасёлка – *Марс*” (Васіль Щур, Уласнае імя ў мастацкім тэксте). В описаних випадках конотонімізації відбулася міжвидова трансонімізація: планетонім → ергонім і планетонім → топонім.

Оскільки конотоніми за своєю природою не становлять такого класу, що застиг у своєму стані надовго, межі між групами конотонімів теж відзначаються інтенсивною рухливістю. Так, оказіональні конотоніми досить часто виступають початковою формою узуальних конотонімів і за умов подальшого розвитку прецедентної ситуації легко стають загальноживаними. Інтралінгвальні конотоніми, набуваючи поширеності, переходять до стану інтерлінгвальних. Моноконотемні власні назви можуть збагачувати свою концептосферу новими смислами і зрештою долучатися до групи поліконотемних.

Легко мандрують конотоніми різних стилів між групами публіцистичних, белетристичних та розмовних конотонімів; подійними можуть стати елементні конотоніми і навпаки. Наприклад, *Вандея* має конотемі ‘повстання, бунт’, а також ‘Схід’ та ‘Південь України’; *Вавилон* – ‘руйнація’ і ‘місто, позначення історичного простору’; *Помпеї* – ‘катастрофа’ і ‘предмети матеріальної культури, знайдені в результаті археологічних розкопок; руїни давніх споруд’.

Таким чином, трансонімізація в конотонімії, або трансконотонімізація, відзначається достатньою активністю і своєрідною специфікою. У межах конотонімії розрізняємо традиційну міжвидову і внутрішньовидову трансконотонімізацію – за напрямом дії; за способом дії – абсолютну трансконотонімізацію і трансконотонімізацію, ускладнену деривацією за допомогою онімічних формантів; за обсягом і послідовністю – пряму і деревоподібну. Така жвава динамічна конструкція конотонімії пояснюється тим, що конотативні семи, що відбивають суб’єктивне сприйняття дійсності, не можуть бути постійними, закріпленими раз і назавжди. Їх мінливість викликана безліччю різних позамовних факторів, зокрема тим, що конотативність залежить від номінатора та його освіченості, складу ментальної бази; від загальної (ідеологічної, політичної, ціннісної, звичаєвої, культурної тощо) налаштованості соціуму, в якому ця особа перебуває; від особистих інтересів та вподобань (наприклад, літературних); від історичного періоду з його установками тощо.

Перспективами подальших рзвідок може стати більш детальний розгляд міжвидової трансконотонімізації, зокрема вияви цього процесу в конотативний топонімії.

Список використаної літератури

1. Бугаева И. В. Агиотопонимы: частный случай отражения ментальности в географических названиях / И. В. Бугаева // *Respectus Philologicus*. – 2006. – № 10 (15). – Р. 119–130.
2. Галай О. Б. Українська урбанонімія Закарпаття в ХХ–ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / О. Б. Галай. – Ужгород, 2009. – 29 с.
3. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
4. Калинин В. М. Поэтика онима / В. М. Калинин. – Донецк: Юго-Восток, 1999. – 409 с.
5. Карпенко Ю. О. Онімизація і трансонімизація як словотвірний акт / Ю. О. Карпенко // Шоста республіканська ономастична конференція: тези доповідей і повідомлень. – Одеса: ОДУ, 1990. – С. 35–37.
6. Карпенко О. Ю. Хрононімічна трансонімизація топонімів / О. Ю. Карпенко // *Записки з романо-германської філології*. – Одеса: Астропринт, 2010. – Випуск 25. – С. 116–121.
7. Лесовець Н. М. Ергонімія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти / Н. М. Лесовець: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. – Луганськ, 2007. – 19 с.
8. Лукаш Г. П. Актуальні питання української конотоніміки / Г. П. Лукаш. – Донецьк: ПРОМІНЬ, 2011. – 438 с.
9. Отин Е. С. Коннотативные онимы и их производные в историко-этимологическом словаре русского языка / Е. С. Отин // *Вопросы языкознания*. – 2003. – № 2. – С. 55–72.
10. Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен / Е. С. Отин. – М. : ООО „А Темп”, 2006. – 440 с.
11. Отин Е. С. Що таке топоніміка (вступна лекція до спецкурсу з лінгвістичного краєзнавства) / Е. С. Отин // *Структура і функції ономастичних одиниць: збірник наукових праць*. – Донецьк: ДонНУ, 1992. – С. 4–23.
12. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 192 с.
13. Словник української ономастичної термінології / уклад. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. – Х. : Ранок-НТ, 2012. – 256 с.
14. Чуб Т. В. Вплив поетонімогенезу на образні можливості пропріальної лексики : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 – загальне мовознавство / Т. В. Чуб. – Донецьк, 2005. – 21 с.
15. Яковенко М. В. Трансонімизація як ономастична універсалія / М. В. Яковенко. – *Λογος όνομασυντικη*: науковий журнал. – Донецьк, 2009. – № 1 (3). – С. 6–8.

Анотація

Лукаш Г. П. Трансонімизаційні процеси в конотонімії.

Стаття присвячена вивченню особливостей трансонімизації в конотонімії. Розглянуто трансонімизацію за напрямом дії, за способом дії, за обсягом і послідовністю, наведено приклади кожного типу трансконотонімизації. Названо критерій визначення статусу твірної основи конотоніма. Зроблено спробу пояснити причини динамічної конструкції в системі конотонімії.

Ключові слова: власна назва, трансонімизація, конотонім, конотонімія, хрононім, топонім.

Аннотация

Лукаш Г. П. Трансонимизационные процессы в конотонимии.

Статья посвящена изучению особенностей трансонимизации в системе конотонимии. Рассматривается трансонимизация по направлению действия; по способу действия, по объему и последовательностью, приведены примеры каждого типа трансконотонимизации. Назван критерий

определения статуса образующей основы коннотонима. Сделана попытка объяснить причины динамической конструкции коннотонимии.

Ключевые слова: *имя собственное, трансонимизация, коннотоним, коннотонимия, хрононим, топоним.*

Summary

Lucash G. P. Transonimizatsiyni processes connotonyms.

The article is devoted to studying of features transonymisation in the system of connotonymija. Considered transonymisation as to which direction; by the way of action, in scope and sequence, and provides examples of each type transonymisation. Turns out criteria for determining the status of forming the basis of connotonym. An attempt is made to explain the reasons dynamic design connotonym.

Key words: *proper name, transonymisation, connotonym, connotonymija, chrononym, toponym.*

УДК 811. 161. 2'373. 22

Мельник О. А.

*Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського*

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕРГОНІМІЇ

У слов'янській лінгвістичній науці можна виділити три етапи дослідження ергонімів: 1) 60-70-ті роки ХХ ст. у працях радянських філологів Б. З. Бучкіної, І. Г. Долгачова, Г. А. Заболотової, М. Н. Морозової, О. В. Суперанської, В. І. Ткачука та Л. М. Щетиніна; 2) 90-ті роки ХХ ст. ознаменувалися продуктивністю наукових досліджень в галузі ергонімії О. О. Белея, О. В. Беспалової, С. В. Земскової, В. М. Лейчик, О. В. Мікіної, Л. Н. Соколової, Д. А. Яловець-Коновалової, 3) з початку ХІХ ст. щорічно з'являються наукові розвідки з питань розвитку ергонімії Р. І. Козлова, М. Я. Крючкової, Н. В. Кутузи, О. О. Шестакової, М. В. Шимкевич та ін.

Українська ергономіка має недостатньо свідчень про сучасний стан і динаміку в часі ергонімної системи різних регіонів України. Вивчення складу, структурних особливостей, змін, тенденцій у називанні ергооб'єктів дало б змогу визначити лінгвістичні закономірності формування та функціонування ергонімів, тому поетапне з'ясування лексико-семантичних і структурних особливостей ергонімів, мотивів номінації ергооб'єктів у різних регіонах залишається одним з актуальних завдань українського мовознавства.

Мета нашої статті – проаналізувати основні підходи до вивчення вітчизняної ергонімії.

У дослідженнях ономастів, крім терміну „ергонім”, для позначення об'єднань людей пропонували й інші терміни: ергонізм, урбонім, урбанонім, ктематонім, фірмонім, ойкодомонім, мікротопонім. Для того, щоб уникнути часткового накладення термінів або їхнього дублювання, ми будемо послуговуватися першим варіантом терміноодиниці.

Ю. О. Карпенко в енциклопедії „Українська мова” згадує лише термін ергонімія: „За денотатами розрізняють такі класи В. н.: ... б) назви організацій, виробничих та суспільних об'єднань (ця група В. н. позначається терміном „ергонімія” і включає величезну кількість найменувань – від партій, товариств, заводів, вузів до кінотеатрів, кооперативів, магазинів, фірм тощо)” [6, с. 84–85].

У новітньому словнику Д. Г. Бучка та Н. В. Ткачової пропонується таке визначення: „Ергонім (від гр. *ergon* – „праця, діяльність” + онім ...) – власна назва певного об'єднання людей: організації, партії, установи, закладу та под., зокрема магазину, перукарні, ресторану та ін.” [2, с. 85]. Звичайно,